

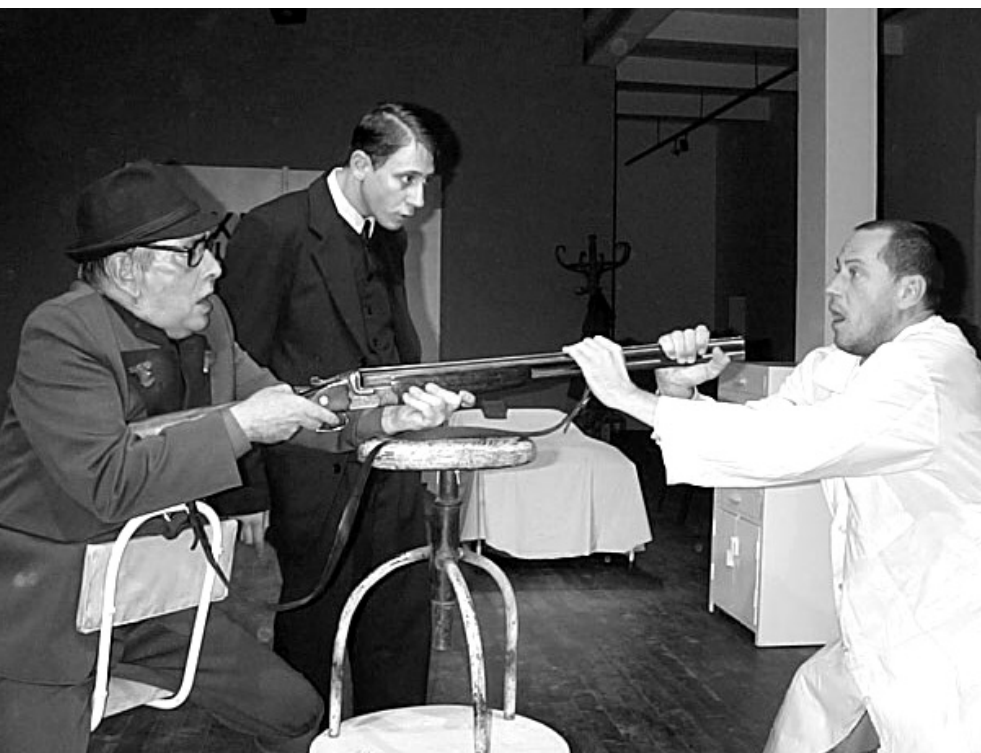
TOMPA ANDREA

Károly-idők

■ MROŽEK: KÁROLY ■

A színpadon kopottas orvosiszoba-kellékek: nagyon ismerős világa egy elmúlt vagy elmúlóban lévő időnek. Az asztalon néhány könyv (köztük felismerem a Bolsaja szovjetszkaja enciklopedgyja tizenhetedik kötetét). Két kellék is van, amely valahogy nem illik ebbe az SZTK-naturalizmusba. Az egyik furcsa tárgy a bejáratnál a közönséget fogadó óriás bábu. A másik a hatalmas szemészeti betűtábla, amelyen a világ legkülönbözőbb ábécéinek betűi

mára maszkírozták; bizonyára így, ilyen konkrét utalásokkal, élő vagy friss halott diktátornak álcázva játszották sokáig ez(eke)t a színpadi műv(ek)et – bár az is meglehet, hogy a színészeknek maszkra vagy felerősített-teatralizált jelzésekre sem volt szükségük ahhoz, hogy a néző beleértse, amit minden este bele akart érteni: saját és kollektív félelmeit. Később alig játsszák (amatőr együttesek, főiskolák vizik színre) ezt a kevés szereplős, kis-

Csiky András (Nagyapa), Dimény Áron (Unoka) és Bíró József (Szemorvos)

sorakoznak: latin, arab, kínai, tibeti, héber, görög, cirill. A túlméretezett tábla első látásra komikus ezekkel a betűkkel; ha ennek alapján kapnánk szemüveget, mindenki szódásüveglencsékkel járna – találgatom. Valahogy így kezdődik a kolozsváriak előadása, Mrožek *Károly*a Tompa Gábor rendezésében.

A hatvanas évek első felében bemutatott *Károly*ban – akkoriban illetett két-három Mrožek-egyfelvonásost együtt színre állítani az est teljessége kedvéért – az erőszakot megtestesítő Unokát Hitler-for-

színpadi igényű darabot. A *Károly* legutóbb Újvidéken bukkant fel: ott mintha nem a színház tűzte volna műsorára e művet, hanem a véres délszláv történelem – „magától” aktuális lett.

Ám mi van akkor, ha nincs egy ilyen – belátom: színházon kívüli – kontextus, amely „működtetné” e drámát: nincs diktatúra, amelyben csak úgy oda lehet érteni, és momentán háború sincs? Egyszerűbben azt is kérdezhetném: mit kezdjen napjaink színháza ezzel a darabbal? Most bizonyára nem a hatvanas évek történel-

mileg konkretizáló helyzetei kínálják az értelmezést. A félelmek arctalanabbak lettek, a diktátorok kevésbé felismerhetőek.

A kolozsváriak előadásában az orvos csúnya SZTK-szemüveget, rózsaszín inget, szürke nadrágot és papucscipőt hord, mint elődei ezelőtt néhány évtizeddel és akár kortársai is éppen most, egy *k-európai* rendelőben. Az érkező Unoka sötét öltönyt, mellényt, tükörfényes cipőt visel, arcát simára borotválja, jól fésült és felnyírt – a yuppie-nemzedék képviselője ő. Nagyapja pittoreszk vadászruhában hunyorog a színen.

Tompa három remek színészre bízta az előadást: a játékos, kedves, szűkszavú, de ingerlékeny Csiky Andrásra (Nagyapa), a jeges tekintetű, kimért Dimény Áronra (Unoka) és Bíró József, az izgága, megalkuvó, bőrét mentő Szemorvosra. Ám épp vele, az orvossal kell megtörténnie az ártatlan ember drámájának: őt gyanúsítják meg azzal, hogy ő lenne Károly, a le-puffantandó ellenség, mire ő ártatlan vádlottból szinte észrevétlenül árulóvá válik. A rendező az orvos lepaktálását azzal jelzi, hogy a realista rendelőlől átlépteti a hatalmas betűtábla mögött rejlő szimbolikus térbe, melynek tükörfalai vannak, és a közepén vörösre lakkozott fa nő. A Szemorvos mézárólegénnyé változva véres köpenyben telefonál; a színész az eddigiekhez képest új, édeskés, bizalmaskodó hangon ajánlja fel a hóhéroknek a soron lévő Károlyt. A metafora didaktikus, az egyik térből a másikba (egy rosszul záródó ajtón keresztül) való átlépés pedig motívátlan marad. A kezdetben – legalábbis a jelmez és a tér által – jelzett idők, a darab új, érvényes olvasata, a szoc. orvos és a yuppie konfliktusa, az egymást leváltó világok-attitűdök-nyelvek (nem én beszélek mindenáron ezen a realista-szociológiai nyelven, hanem az előadás) – mindez éppen csak hogy feldobott labda marad. És ami e naturalista térben „idegen” elem volt, alig nyer értelmezést: a betűtábla nem több végig nem vitt ötletnél, az óriás báburól kiderül, hogy egy le-puffantott, jobb híján való Károly. Hogy miért jött el ismét a Károlyok ideje – Tompa nem mondja el.

MROŽEK: KÁROLY
(Állami Magyar Színház,
Kolozsvár)

FORDÍTOTTA: Kerényi Grácia. **DÍSZLET-JELMEZ-RENDEZÉS:** Tompa Gábor.

SZEREPLŐK: Csiky András, Dimény Áron, Bíró József.

A kritika a kolozsvári színház november 7-i, Thália színházi előadása alapján készült.